

Istnieją sytuacje, gdy wydaje się, że najlepszym rozwiązaniem będzie rozwód. Warto zatem wiedzieć, kiedy jest on dopuszczalny i jakie są tego konsekwencje.

Zgodnie z przepisami Ustawy z 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. Nr 9, poz. 59 z późn. zm.), jeżeli między małżonkami nastąpił zupełny i trwały rozkład pożycia, każdy z nich może żądać, aby sąd rozwiązał małżeństwo przez rozwód. Sprawy te należą do właściwości sądów okręgowych. Jednak mimo zupełnego i trwałego rozkładu pożycia rozwód nie jest dopuszczalny, jeżeli wskutek niego miałoby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci lub jeżeli z innych względów orzeczenie rozwodu byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Rozwód nie jest też dopuszczalny, jeżeli żąda go małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia, chyba że drugi małżonek wyrazi zgodę na rozwód lub że odmowa zgody jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. **Rozkład pożycia**

Przyjmuje się, że wspólne pożycie małżonków wyraża się we wspólnocie duchowej, fizycznej i gospodarczej. Zasada jest, że zupełny rozkład pożycia występuje wtedy, gdy między małżonkami nie istnieje już żadna z tych więzi. Jeśli jednak przy braku więzi duchowej i fizycznej ? z uwagi na szczególne okoliczności ? pozostały elementy więzi gospodarczej (np. wspólne mieszkanie), rozkład pożycia może być uznany za zupełny. Trwały rozkład pożycia ma miejsce wtedy, gdy można przyjąć, że małżonkowie już do siebie nie wrócą.

Przykład: Po urodzeniu niepełnosprawnego syna Robert K. opuścił żonę i przeprowadził się do rodziców. Po miesiącu pogodził się z żoną i mieszkał z nią przez kilka tygodni, ale znów wrócił do rodziców. Taka sytuacja powtarza się co jakiś czas, więc nie można uznać, że między małżonkami K. nastąpił zupełny i trwały rozkład pożycia.

Dobro dzieci i zasady współżycia społecznego

Pomimo zupełnego i trwałego rozkładu pożycia sąd nie może orzec rozwodu, jeśli na jego skutek miałoby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków. Należy wziąć pod uwagę m.in. wiek dzieci, ich stosunki z rodzicami oraz stan zdrowia.

Przykład: Maria i Tomasz J. wychowują 13-letnią niepełnosprawną córkę. Małżonkowie odnoszą się z niechęcią do siebie nawzajem, ale oboje zajmują się córką, która odczułaby boleśnie orzeczenie rozwodu. W tej sytuacji, z uwagi na jej dobro, rozwód nie będzie dopuszczalny.

Orzeczenie rozwodu nie jest dopuszczalne także wtedy, gdy z innych powodów (niż dobro wspólnych małoletnich dzieci) byłoby ono sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Taka sprzeczność może istnieć np. jeśli orzeczenie rozwodu prowadziłoby do rażącej krzywdy małżonka, który sprzeciwia się rozwodowi, np. z uwagi na jego wiek lub stan zdrowia.

Przykład: Maria i Józef C. są małżeństwem od 20 lat. Maria C. poważnie zachorowała i czeka ją operacja. W tej sytuacji orzeczenie rozwodu na żądanie Józefa C. byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Wina małżonka

Zasadą jest, że rozwód nie jest dopuszczalny, jeżeli żąda go małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia. Oboje małżonkowie mają równe prawa i obowiązki w małżeństwie. Są obowiązani do wspólnego pożycia, wzajemnej pomocy i wierności oraz współdziałania dla dobra rodziny, którą założyli. Winnym jest ten małżonek, który narusza obowiązki wynikające z zawarcia małżeństwa, np. przez zdradę. Jeżeli np. mąż dopuszcza się wobec żony rękoczynów i używa gróźb, to jej wyprowadzenie się z domu nie może być uznane za przyczynę rozkładu pożycia.

Niewinny małżonek może wyrazić zgodę na rozwód. Sąd orzeknie rozwód również w przypadku, gdy odmowa takiej zgody jest w danych okolicznościach sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

Przykład: Paweł K., mąż niepełnosprawnej Teresy K., od wielu lat mieszka w innym mieście z Zofią B., z którą ma dwoje dzieci. Mimo to Teresa K. nie chce wyrazić zgody na rozwód. W tej sytuacji odmowa takiej zgody może jednak zostać uznana za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego.

Orzeczenie o winie

Orzekając rozwód, sąd orzeka także, czy i który z małżonków ponosi winę za rozkład pożycia. Na ich zgodne żądanie sąd zaniecha orzekania o winie (następują skutki takie, jak gdyby żaden z małżonków nie ponosił winy). Należy jednak pamiętać, że z orzeczeniem o winie wiążą się istotne konsekwencje dotyczące m.in. obowiązku alimentacyjnego.

Małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia i który

znajduje się w niedostatku, może żądać od byłego małżonka dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego.

Jeżeli jeden z małżonków został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia, a rozwód pociąga za sobą istotne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka niewinnego, sąd na jego żądanie może orzec, że małżonek wyłącznie winny obowiązany jest przyczyniać się w odpowiednim zakresie do zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb małżonka niewinnego, choćby ten nie żył w niedostatku.

Obowiązek dostarczania środków utrzymania małżonkowi rozwiedzionemu wygasa w razie zawarcia przez tego małżonka nowego małżeństwa. Jednak gdy zobowiązanym jest małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za winnego rozkładu pożycia, obowiązek ten wygasa także z upływem pięciu lat od orzeczenia rozwodu, chyba że ze względu na wyjątkowe okoliczności sąd, na żądanie uprawnionego, przedłuży ten pięcioletni termin.

Przykład: Niepełnosprawna Marta C. została porzucona przez męża ? Roberta C. Marta C. nie pracuje, natomiast Robert C. prowadzi dochodową działalność gospodarczą. Marta C. wyraziła zgodę na rozwód i na zaniechanie przez sąd orzekania o winie. W tej sytuacji Marta C. może żądać od Roberta C. środków utrzymania tylko wtedy, gdy znajduje się w niedostatku (czyli nie jest w stanie np. wykupić leków). Obowiązek alimentacyjny wobec niej wygaśnie po pięciu latach od orzeczenia rozwodu, chyba że sąd przedłuży ten termin. Gdyby zaś Robert K. został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia, sąd mógłby zobowiązać go do zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb Marty C., choćby nie znajdowała się w niedostatku. Obowiązek ten wygasłby dopiero w razie zawarcia nowego małżeństwa przez Martę C.

Orzeczenie o władzy rodzicielskiej

W wyroku orzekającym rozwód sąd rozstrzyga o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem, kontaktach z nim oraz o tym, w jakiej wysokości każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów jego utrzymania i wychowania.

Sąd uwzględnia porozumienie małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, jeżeli jest ono zgodne z dobrem dziecka. Rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, chyba że dobro dziecka wymaga innego rozstrzygnięcia (Dz.U.75.45.234; Dz.U.08.220.1431).

Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do dziecka (np. wybór miejsca pobytu lub szkoły). Sąd może także pozostawić władzę rodzicielską obojgu rodzicom na ich zgodny wniosek, jeżeli przedstawili porozumienie o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej.

Wspólne mieszkanie i podział majątku

Jeżeli małżonkowie zajmują wspólne mieszkanie, sąd orzeka także o sposobie korzystania z niego przez czas wspólnego zamieszkiwania rozwiedzionych małżonków. Uwzględnia przede wszystkim potrzeby dzieci i małżonka, któremu powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej. Jeśli jeden z małżonków rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie, sąd może nakazać jego eksmisję na żądanie drugiego małżonka (Dz.U.08.220.1431).

Przykład: Teresa C., Mariusz C. i ich niepełnosprawna córka mieszkają w domu nabytym przez Mariusza C. przed zawarciem małżeństwa (Dz.U.75.45.234). W wyroku rozwodowym sąd orzekł o sposobie korzystania z domu, przydzielając im określone pomieszczenia do wyłącznego korzystania i określając te, z których mogą korzystać wspólnie (kuchnia, łazienka). Mariusz C. ma trudny charakter, sąd nie może jednak orzec o jego eksmisji z domu należącego do jego majątku osobistego i stanowiącego jego wyłączną własność.

Na zgodny wniosek stron, sąd może w wyroku orzekającym rozwód orzec o podziale wspólnego mieszkania albo o przyznaniu mieszkania jednemu z małżonków, jeżeli drugi małżonek wyraża zgodę na jego opuszczenie bez lokalu zamiennego i pomieszczenia zastępczego. Na wniosek jednego z małżonków sąd może też dokonać podziału majątku wspólnego, jeżeli przeprowadzenie podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu (Dz.U.75.45.234; Dz.U.90.34.198).

W ciągu trzech miesięcy od chwili uprawomocnienia się orzeczenia o rozwodzie rozwiedziony małżonek, który na skutek małżeństwa zmienił swoje nazwisko, może przez oświadczenie złożone przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego powrócić do nazwiska, które nosił przed zawarciem małżeństwa. Natomiast np. były mąż nie może domagać się odebrania byłej żonie prawa do nazwiska nabytego przez małżeństwo.

Autor: Anna Puskarska, radca prawny. Źródło: Integracja 6/2009